

Рехабилитација Драже Михаиловића

Бојно поље сећања

Пише
проф. др Мирјана ЗОРИЋ

Одлука Судског већа Вишег суда у Београду је легитиман и цивилизацијски оправдани чин – њоме је поништена пресуда Војног већа Врховног суда ФНРЈ од 15. јула 1946, па се Михаиловић сматра – неосуђиваним. Враћена су му сва грађанска права, а његовој породици, односно наследницима, морална сатисфакција. Реално је, међутим, очекивати да ће таква судска одлука појачати турбуленције у нашој јавности, која остаје доследна у својим поделама на присталице четника и партизана.

Некада давно прочитала сам афоризам Милована Витезовића – „Историја је учитељица живота, али дођоше неки манијаци и силоваше учитељицу“. Чини се да ништа боље од те реченице не може да изрази актуелно стање духа у нашем народу када је реч о доживљају сопствене прошлости. Недавна одлука Судског већа Вишег суда у Београду о поништењу пресуде команданту Југословенске војске у отаџбини ђенералу Драгољубу Михаиловићу, из 1946. године, као да је то стање довела до усијања.

А дешава се управо у години када обележавамо седамдесетогодишњицу од завршетка Другог светског рата и борбе против фашизма, у којој су Срби убедљиво дали највише жртава, мерено југословенским аршинима. Седам деценија протекло је од тог рата, који је био подједнако грађански, братоубилачки, као и ослободилачки и антифашистички, а страсти и поделе на присталице четника и партизана нимало се не стишавају у јавности. Напротив! Каква је улога историчара у свему томе, не само када говоримо о рехабилитацији Драже Михаиловића, већ и према догађајима чији јубилеј слаavimo ове године, а чији је актер био и сам генерал Михаиловић, показаће време.

Пуштање духа из боце

Без обзира на то што је у протеклим деценијама написано на десетине хиљада књига и радова о Другом светском рату у Југославији, стиче се утисак као да се данас налазимо на почетку или смо на прагу поновног писања историје. После снажног „ревизионистичког удара“ деведесетих година прошлог века, евидентно је да је у историографији о Другом светском рату у Југославији завладало одређено затишје и да је међу историчарима приметан замор том темом! „Битка“ се из академских (научних) кругова пренела на јавну сцену, иницијатива је препуштена „лаицима“, јавности и медијима, где су све гласнији реви-

зионисти, који би насилно да мењају историју, да је волон-таристички и произвољно тумаче, а све под видом „историјске истине“, „заштите српских националних интереса“ и отклањања неправде која је учињена српском народу у том рату. Дух је 14. маја 2015. пуштен из боце и сада више нико не може да предвиди след догађаја.

Формално-правно, одлука Судског већа Вишег суда у Београду је легитиман и цивилизацијски оправдани чин – њоме је поништена пресуда Војног већа Врховног суда ФНРЈ од 15. јула 1946, па се Михаиловић сматра – неосуђиваним. Враћена су му сва грађанска права, одузета 1946. године, а његовој породици (наследницима) морална и, евентуална, материјална сатисфакција. Судско веће је имало упориште у Закону о рехабилитацији од 17. априла 2006, по коме се и судило у том поступку, који даје право на рехабилитацију лицима која су судском одлуком из политичких и идеолошких разлога лишена живота или неких других права. Осим тога, поступак који је вођен против Михаиловића 1946. године, према речима судије Трешњева, „није спроведен уз поштовање свих права окривљеног, како по стандардима данашњег права, тако и ондашњег“. Историчари се, у том смислу, слажу са правницима – рехабилитација идеолошки прогоњених особа јесте један од стубова владавине права у посттоталитарним друштвима!

Реално је, међутим, очекивати да ће таква судска одлука појачати турбуленције у нашој јавности, која остаје доследна у својим поделатама на присталице четника и партизана. Прве реакције, које су непосредно по објављивању одлуке Судског већа о рехабилитацији Михаиловића пренели домаћи штампани и електронски медији, као и друштвене мреже, потврђују ту претпоставку. Да не улазимо у природу тог феномена, али је евидентно да се ни после 70 година не стишавају страсти и оштре поделе око лика и дела Драже Михаиловића и његовог покрета. „Криваца“ и „кривица“ за такво стање колективне свести у српском народу је много. Међу њима су, свакако, и историчари, који се оптужују за конструкцију историје, пласирање лажи као истине и слично. Ипак, једно је неоспорно – као народ јединствени смо у свету по томе што своју прошлост и дан-данас доживљавамо као бојно поље сећања, на коме се немилосрдно ломе копља око личности и догађаја од пре седам деценија, које, опет, учитавамо у нашу савременост и настојимо да их пројектујемо кроз личне и колективне односе, мотиве или фрустрације.

Сенчење већ формираних представа

Зато је историја једна од ретких, можда и једина наука у којој би сви подједнако да арбитражују. Њоме се баве и о њој пишу историчари и они који немају ни елементарног образовање у тој области, у њој су дозвољена сва правила понашања – од академских и научно утемељених расправа, до крајње произвољних тумачења, која се уздижу на пиједестал истине и постају образац који обавезно треба следити. Очигледан пример волонтистичког доживљавања историје јесу управо околности везане за рехабилитацију генерала Михаиловића.

Иако се председник Судског већа формално оградио тврђом да предмет поступка који је оно водило

„није била рехабилитација Равногорског покрета, нити покрета Југословенске војске у отаџбини“, објашњавајући наводно да је „то већ делимично учињено доношењем Закона о правима бораца, војних инвалида и чланова њихових породица и Уредбом о начину остваривања права Југословенске војске у отаџбини и Равногорског покрета, у области инвалидских и борачких заштита“, изјава професора Оливера Антића, који заправо није историчар, већ правник и који је пред судом, као заступник предлагача за рехабилитацију, „бранио“ Дражу Михаиловића, натераће нас коначно да се озбиљно замислимо над судбином историјске науке у нас. Професор Антић изјавио је да ће „с етичке тачке, ђенерал Драгољуб Дража Михаиловић добити покој своје племените душе, а југословенска и српска историја – истину.“ Ни мање, ни више! Разумљиво је да суд није могао, нити желео, а није ни смео да арбитражује у питањима за које није компетентан, али је симптоматично да се угледни професор Правног факултета у Београду до те мере уживео у своју улогу, при том, безобзирно нарушавајући

ПРОЦЕС НЕ ЗНАЧИ И РЕВИЗИЈУ ИСТОРИЈСКЕ УЛОГЕ

Одлука Судског већа не може се тумачити као Михајловићева рехабилитација (термин који је у општој употреби), већ само оно што заправо у тој одлуци и стоји – Михаиловић се сматра неосуђиваним, због разлога који су у одлуци наведени. Рехабилитација би значила рехабилитацију његовог укупног дела, у том

контексту и његове историјске улоге у Другом светском рату. На то једино право има историјска наука.

„Само лаици могу да очекују да ће овај процес значити и ревизију његове историјске улоге. За ово друго потребна су темељна истраживања у земљи и иностранству, која ће, уколико их у догледно време и буде, само делом моћи да промене већ у научној историографији формиране слике о Михаиловићу. Могуће је само делимично сенчење већ формираних представа о улози те личности у историји. Не више од тога...” – изјавио је 14. маја „Недељнику“ Љубодраг Димић, дописни члан САНУ.

елементарне принципе науке која није његово истраживачко поље.

Ко је у праву? Да ли уважени професор грађанског, наследног и облигационог права на поменутом факултету или професор савремене националне историје на Филозофском факултету у Београду, иначе, дописни члан САНУ-а и један од најбољих познавалаца те проблематике у земљи (Љубодраг Димић), који је за „Недељник“ од 14. маја изјавио: „Само лаици могу да очекују да ће овај процес значити и ревизију његове историјске улоге. За ово друго потребна су темељна истраживања у земљи и иностранству, која ће, уколико их у догледно време и буде, само делом моћи да промене већ у научној историографији формиране слике о Михаиловићу. Могуће је само делимично сенчење већ формираних представа о улози те личности у историји. Не више од тога...”

Генералу Драгољубу Михаиловићу свакако припада заслужено место у нашој историји. Потребно је много простора да се објективно представе његов лик и дело, пре свега, као питомца Војне академије и официра Војске Краљевине Србије у балканским и Првом светском рату, затим официра Војске Краљевине Југославије између два рата,

посебно као врховног команданта Југословенске војске у отаџбини, вође Равногорског покрета и министра војног у југословенској избегличкој влади у Лондону у Другом светском рату. При том, треба јасно разлучити његов лик и дело од укупног борбеног учинка покрета и војске на чијем је челу био. Зна се из којих разлога. У том смислу, највећу грешку (због непознавања историјских чињеница) чине они који по вокацији нису историчари и који се не баве свеобухватно том проблематиком.

Овде нема места једностраним и парцијалним тумачењима, навијачким страстима, разним амбицијама које нису у функцији историјске истине и емоцијама, понајмање личним и националним фрустрацијама, већ објективном и темељном научноистраживачком раду, који ће се ослањати на непобитне материјалне доказе, а не на произвољна и волунтаристичка тумачења. То је највише и најбоље што можемо да учинимо за себе, за своје претке и потомке, јер, историја је неумољива – она кажњава понављање грешака из прошлости. Зато, ако прихватимо да је историја учитељица живота, немојмо дозволити да нас, кад-тад, учитељица опомиње како смо лоши ђаци! ■